

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Zeszyty Naukowe
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

**PROBLEMY
ROLNICTWA
ŚWIĄTOWEGO**

Tom 16 (XXXI)

Zeszyt 1

Wydawnictwo SGGW
Warszawa 2016

Piotr Bórawski¹, Aneta Beldycka-Bórawska²

Katedra Agrotechnologii, Zarządzania Produkcją Rolniczą i Agrobiznesu,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi i jego prognoza

Polish international trade of agri food products and its prognosis

Synopsis. W pracy analizie poddano handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi. Wskazano główne kraje, do których Polska eksportuje artykuły rolno-spożywcze oraz importerów. W analizie danych posłużono się metodami tabelarycznymi, opisowymi, graficznymi oraz analizą trendu. Materiał źródłowy stanowiły dane Głównego Urzędu Statystycznego, Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-PIB w Warszawie oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Z badań wynika, że saldo bilansu handlowego artykułami rolno-spożywczymi w latach 2003-2015 wzrosło z 0,5 mld EUR do 7,7 mld EUR, czyli o 1440%. Polska eksportuje głównie mięso i podroby z drobiu, wyroby czekoladowe, mięso czerwone, pieczywo, przetwory mięsne, pszenicę, mięso wieprzowe. Głównymi partnerami handlowymi dla Polski są kraje UE, w tym szczególnie: Niemcy, Wielka Brytania, Czechy, Holandia i Włochy. W pracy opracowano prognozę rozwoju handlu polskimi artykułami rolno-spożywczymi, z której wynika, że eksport, import oraz saldo będą rosły.

Słowa kluczowe: produkty rolno-spożywcze, eksport, import, saldo.

Abstract. The international trade of agri-food products was analyzed in the paper. The countries where we export agri-food products were pointed out and the importers, too. Tabular, descriptive, graphical and trend analysis methods were used in the data analysis. The source material was data from the Central Statistical Office, the Institute of Agricultural Economics and Food Economy-PIB in Warsaw and the Ministry of Agriculture and Rural Development. The research shows that the trade balance of agri-food products in the period 2003-2015 increased from 0.5 billion to 7.7 billion Euro, an increase of 1,440%. Poland exports mainly meat and offal of poultry, chocolate, red meat, bread, meat, wheat, pork. The main trade partners of Poland are the EU countries, particularly Germany, the United Kingdom, the Czech Republic, the Netherlands and Italy. Development forecast trading in Polish agri-food products was built in the study, which shows that exports, imports and the balance will grow.

Key words: agri-food product, imports, exports, balance.

Wstęp

Rozwój handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi świadczy o konkurencyjności rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Od momentu wejścia Polski do UE obroty handlu zagranicznego sukcesywnie rosły. Wartość eksportu w 2014 roku wzrosła do 21,3 mld EUR, a importu do 14,8 mld EUR, co dało dodatnie saldo wynoszące 6,56 mld EUR. W porównaniu z 2013 roku wartość eksportu w 2014 wzrosła o 4,5%, a importu o 3%. Największym i najważniejszym partnerem handlowym Polski jest UE.

¹ dr hab. inż., e-mail: pboraw@uwm.edu.pl

² mgr, e-mail: aneta.beldycka1982@gmail.com

Pozycja handlowa UE stale się umacnia (Krzemiński, 2012). Po integracji Polski z krajami UE nastąpiła reorientacja geograficzna polskiego handlu zagranicznego, której efektem był wzrost znaczenia krajów UE, a spadek byłych krajów socjalistycznych (Marks-Bielska i in., 2015). Oprócz dostępu do rynków krajów unijnych Polska dostosowała się do rozwiązań panujących na Jednolitym Rynku, w tym do zewnętrznej polityki handlowej (Nacewska-Twardowska, 2014).

Handel produktami sektora rolno-spożywczego jest jednym z nielicznych gałęzi gospodarki, która posiada dodatni bilans. Główną przyczyną tego rozwoju jest brak barier celnych w obrotach towarowych między krajami członkowskimi UE. Wśród kolejnych czynników rozwoju handlu produktami pochodzącymi z rynków rolnych w krajach UE wymienia się wspólną politykę rolną i wysoką konkurencyjność (Stańko i Mikuła, 2014). Po integracji Polski z UE handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi umocnił swoją pozycję w handlu zagranicznym ogółem. Udział eksportu artykułów rolno-spożywczych w eksporcie ogółem wzrósł z 8% przed integracją do 13% w 2013 r. Odnotowano również wzrost udziału importu artykułów rolno-spożywczych z 7% przed integracją do 9,2% w 2013 roku (Szczepaniak, 2014; Soczewka i Ginter, 2013).

Rozwój handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi przyczynia się do poprawy bilansu handlowego i płatniczego Polski. Handel zagraniczny jest również czynnikiem decydującym, o rozwoju kraju i kształtowaniu się PKB (Bórawski, 2015).

Rynek UE jest chroniony przed produktami z krajów trzecich, co przyczynia się do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego społeczeństwa (Sapa, 2014). Największym eksporterem i importerem produktów rolno-spożywczych są kraje UE, Stany Zjednoczone, Japonia, Rosja i Chiny. Unia Europejska należy do największych importerów i na jej teren sprowadza się produkty rolno-spożywcze z Brazylii, Argentyny, USA, Chin i Norwegii (Bułkowska, 2011).

Do czynników mających wpływ na handel zagraniczny zaliczyć można kurs walutowy, koniunkturę krajową i zagraniczną oraz politykę handlową (Stefański, 2006). Zarówno kurs walutowy wpływa na import i eksport, jak i saldo i struktura bilansu handlowego wpływają na kurs walutowy. Natomiast polityka handlowa danego kraju sprzyja realizacji celów ekonomicznych. W krajach UE jest uzależniona od instrumentów chroniących jednolity rynek (Mucha-Leszko, 2014). Polska stając się członkiem UE przyjęła obowiązujące na jednolitym rynku taryfy wynikające ze wspólnej polityki rolnej. Jako rezultat polscy producenci zyskali dostęp do unijnych rynków (Pawlak, 2014). Polscy producenci i przetwórcy żywności umocnili swoją pozycję konkurencyjną po akcesji do UE. Jednak embargo ze strony Rosji wpływają niekorzystnie na handel polskimi artykułami rolno-spożywczymi (Bórawski i in., 2015).

Rozwój globalnego handlu żywnością będzie zależał od wielu czynników, w tym od spadku kosztów transportu i komunikacji oraz od wdrażania nowych rozwiązań i technologii w zakresie logistyki i informacji. Ponadto w krajach Europy środkowo-wschodniej nastąpiło wiele zmian kształtujących konsumpcję żywności i handel, w tym wzrost zamożności konsumentów, wzrost popytu na żywność, a w krajach Europy zachodniej odnotowano nadprodukcję (Szymanowski, 2009).

Wśród innych czynników wzrostu handlu artykułami rolno-spożywczymi wymienia się znajomość unijnych rynków, bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce oraz dobre wyposażenie techniczne zakładów przemysłu spożywczego (Szczepaniak, 2007).

Sytuacja ekonomiczna w krajach UE jest czynnikiem decydującym o rozwoju handlu artykułami rolno-spożywczymi. Sytuacja na rynkach UE jest w miarę stabilna (Handel

zagraniczny produktami rolno-spożywczymi stan i perspektywy, 2011). Handel ten mogą utrudnić konflikty zbrojne w krajach Afryki północnej oraz związane z nimi migracje ludzi do krajów Europy zachodniej.

Światowy handel artykułami rolno-spożywczymi będzie zależał od popytu na żywność, którego wzrost będzie obserwowany w krajach rozwijających się (o 20% do 2020 roku) oraz znacznego wzrostu PKB w takich krajach, jak: Chiny, Indie, czy Brazylia. Struktura konsumpcji w krajach rozwijających się ulegnie zmianie. Nastąpi wzrost konsumpcji mięsa i produktów mięsnych, produktów mlecznych oraz owoców i warzyw. Zmniejszeniu ulegnie konsumpcja zbóż i ryżu (Szymanowski, 2009). Wśród czynników kształtujących handel artykułami rolno-spożywczymi wymienia się procesy liberalizacji w zakresie wymiany zagranicznej. Najważniejsze ustalenia w tej sprawie podjęto w Rundzie Urugwajskiej GATT/WTO. Zawarte porozumienie zwiększyło proces liberalizacji handlu pomiędzy członkami (Poczta i Pawlak, 2008).

Handel artykułami rolno-spożywczymi zależy również od form dystrybucji żywności, do których zaliczyć można (Szymanowski, 2009):

- dostawy bezpośrednie organizowane przez centra handlowe dużych sieci handlowych,
- sprzedaż za pomocą dystrybutorów,
- sieci handlowe krajowych producentów i sieci sklepów firmowych.

Mając na uwadze duże znaczenie handlu artykułami rolno-spożywczymi w kształtowaniu się bilansu handlowego Polski oraz sytuacji ekonomicznej producentów żywności w artykule podjęto próbę analizy tendencji i jego rozwoju.

Cel i metoda badań

Głównym celem badań było poznanie i ocena handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi. Do celów szczegółowych zaliczono:

- rozpoznanie struktury geograficznej handlu artykułami rolno-spożywczymi,
- ocena struktury towarowej handlu artykułami rolno-spożywczymi,
- ocena salda handlu zagranicznego Polski produktami rolno-spożywczymi.

Zakres czasowy badań obejmował lata 2005-2014. Materiał badawczy stanowiły dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz materiały Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB w Warszawie.

W procesie analizy wykorzystano metody tabelaryczne, graficzne, opisowe oraz analizę trendu.

W celu analizy przyszłych zmian w handlu artykułami rolno-spożywczymi opracowano prognozę z wykorzystaniem programu Statistica. Dane ilościowe dotyczyły eksportu, importu i salda handlu artykułami rolno-spożywczymi. Do opracowania prognozy zastosowano metodę wnioskowania dedukcyjnego z wykorzystaniem danych statystycznych (Pawlewicz, 2014). Wykorzystano również metodę regresji liniowej szacując wartość liczbowej zmiennej zależnej y (eksport, import, saldo) na podstawie wartości zmiennych niezależnych x (np. rok).

Wyniki badań

Strukturę geograficzną handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi przedstawiono na rysunku 1. Z analizy informacji wynika, że głównym partnerem Polski w 2015 roku zarówno w eksporcie (82%) jak i imporcie (81%) są kraje Unii Europejskiej. Ważnym partnerem w handlu są także pozostałe kraje. Udział WNP w eksporcie (5%) i imporcie (4%) jest najniższy. Głównym odbiorcą z krajów WNP były Rosja, Ukraina i Białoruś (Krzyżanowski, 2006). Jednak z uwagi na konflikt zbrojny na Ukrainie i nałożone embargo przez Rosję maleje jej udział. Wartość sprzedaży do Federacji Rosyjskiej spadła w 2015 roku o 55% do 398 mln EUR, co uplasowało ją na 124 miejscu. Warto zaznaczyć, że w 2013 roku Polska wyeksportowała towary do Rosji o wartości 1252,2 mln EUR. Oznacza to spadek eksportu o ponad 68% w latach 2013-2015 [Kacperska 2015]. W 2015 r. po pierwszym roku obowiązywania embargo, udział Ukrainy spadł o 17% do 298 mln EUR, a Białorusi o 14% do 234 mln EUR (Handel zagraniczny..., 2015).

Udział krajów UE w handlu zagranicznym wzrósł po 2004 roku. Było to wynikiem otwarcia rynków unijnych dla polskich produktów. Jednak aby efektywnie konkurować na rynku unijnym polskie zakłady przetwórcze musiały przeprowadzić niezbędne inwestycje w celu dostosowania produkcji do nowych, unijnych standardów. Duży udział zarówno eksportu, jak i importu artykułów rolno-spożywczych w eksporcie i imporcie ogółem świadczy o rozwoju polskiego sektora spożywczego, który skutecznie funkcjonuje na jednolitym rynku.

Rys. 1. Struktura geograficzna handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi w 2014 (w % wartości)

Fig. 1. The geographical structure of foreign trade in agri-food products in 2014 (in % of value)

Źródło: Opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

Pozycja konkurencyjna przemysłu rolno-spożywczego uległa poprawie po integracji Polski z UE w stosunku do krajów UE, jak i spoza Unii. Polska żywność umocniła najlepiej swoją pozycję konkurencyjną w eksporcie w porównaniu z innymi produktami (Barteczko i Przystupa, 2006).

Niemcy są głównym odbiorcą produktów rolno-spożywczych i w 2015 roku eksport do tego kraju stanowił 22,5% całego eksportu rolno-spożywczego. W latach 2008-2015 eksport artykułów rolno-spożywczych wzrósł do Niemiec z 2810 mln EUR do 5290,1 mln EUR (czyli wzrost o 88,3%). W 2015 roku do Niemiec wyeksportowano głównie: mięso

drobiowe, ryby wędzone, ryby przetworzone, wyroby piekarnicze, nasiona rzepaku, czekoladę i inne. Natomiast import z Niemiec w latach 2008-2015 wzrósł z 2172,6 mln EUR do 3417,6 mln EUR (czyli wzrost o 57,3%). Import z Niemiec stanowił w 2015 roku prawie 22% całego importu artykułów rolno-spożywczych i obejmował głównie: mięso wieprzowe, czekoladę, wyroby zawierające kakao, kawę, karmę dla zwierząt i inne produkty (Polski handel zagraniczny..., 2015).

Oprócz Niemiec głównym partnerem handlowym Polski w eksporcie jest Wielka Brytania. Ekspert do Wielkiej Brytanii w latach 2008-2015 wzrósł z 806,7 mln EUR do 2001,2 mln EUR (czyli wzrost o 148,1%). Do wielkiej Brytanii w 2015 roku wyeksportowano najwięcej: czekolady, wyrobów zawierających kakao, mięso drobiowe, mięso przetworzone i inne produkty. Import z Wielkiej Brytanii w latach 2008-2015 wzrósł z 250,3 mln EUR do 460,4 mln EUR (czyli wzrost o 83,9%).

Ważnym partnerem handlowym dla Polski są Czechy. Ekspert artykułów rolno-spożywczych do Czech w latach 2008-2015 wzrósł z 738,6 mln EUR do 1608,2 mln EUR (czyli wzrost o 117,7%). Do Czech sprzedano głównie: olej rzepakowy, mięso drobiowe, czekoladę, wyroby zawierające kakao i inne (Polski handel zagraniczny..., 2015).

Natomiast produkty rolno-spożywcze Polska importuje oprócz Niemiec, Wielkiej Brytanii i Czech z: Holandii, Hiszpanii, Finlandii, Danii i Argentyny, z której sprowadza się do Polski pasze, a z Norwegii ryby i skorupiaki (Bułkowska, 2011).

W szybkim tempie rośnie eksport artykułów rolno-spożywczych do Hiszpanii, Grecji i Irlandii. Za główną przyczynę wzrostu eksportu uznaje się migrację zarobkową Polaków, w ślad za którymi są eksportowane polskie produkty żywnościowe ze względu na ich przywiązanie do rodzimych marek (Ambroziak, 2009). Do Hiszpanii Polska eksportuje głównie: wołowinę, mleko, wyroby piekarskie oraz sery. Do Grecji natomiast eksportujemy: papierosy, wołowinę, sery i wyroby czekoladowe.

Nowym i ważnym partnerem w handlu zagranicznym Polski są kraje Mercosur, w tym Argentyna, Brazylia, Paragwaj, Urugwaj, Wenezuela, Boliwia, Ekwador i Kolumbia. Jednak z grupą tych krajów Polska w 2011 roku uzyskała ujemny bilans handlowy wynoszący -489,1 mln EUR, w tym z Argentyną -409,1 mln EUR.

W roku 2012 ważnym rynkiem zbytu z krajów pozaunijnych były: Rosja (25,41%), Ukraina (12,03%), Białoruś (7,39%), USA (6,17%) oraz Turcja (4,75%) (Kita, 2013). W latach 2008-2015 eksport do Rosji uległ zmniejszeniu z 486 mln EUR do 398 mln EUR (czyli spadek o 18,1%). Główną przyczyną spadku do Rosji było embargo nałożone na produkty spożywcze z UE oraz względy polityczne. W roku 2015 w porównaniu do 2014 eksport do Rosji zmniejszył się o 55%, co uplasowało ją na 14 pozycji pod względem wartości obrotów wśród krajów, z którymi Polska prowadzi wymianę handlową artykułami rolno-spożywczymi. Również eksport na Ukrainę uległ zmniejszeniu w latach 2008-2013 o 29,5%.

Polska prowadzi również wymianę handlową artykułami rolno-spożywczymi z USA. Ekspert do USA w latach 2008-2015 wzrósł z 197,5 mln EUR do 362,5 mln EUR (wzrost o 83,5%). Do USA wyeksportowano w 2015 roku głównie sok jabłkowy, mięso wieprzowe, mięso przetworzone oraz czekoladę (Polski handel zagraniczny..., 2015).

Tabela 1. Eksport i import produktów rolno-spożywczych do wybranych krajów w latach 2008-2015 (mln EUR)

Table 1. Exports and imports of agri-food products to selected countries in 2008-2015 (in mln EUR)

Artykuły	Eksport			Import		
	2008	2015	Zmiana[%]	2008	2015	Zmiana [%].
Niemcy	2810,0	5290,1	88,3	2172,6	3417,6	57,3
Wielka Brytania	806,7	2001,2	148,1	250,3	460,4	83,9
Włochy	533,3	1389,9	160,6	466,0	640,0	37,3
Czechy	738,6	1608,2	117,7	406,7	473,4	16,4
Holandia	700,1	1330,6	90,1	890,5	1267,9	42,4
Francja	445,6	1478,2	231,7	403,4	509,5	26,3
Węgry	461,8	579,6	25,5	238,1	342,4	43,8
Słowacja	326,5	726,7	122,6	155,7	292,6	87,9
Hiszpania	180,1	511,6	184,1	600,5	827,0	37,7
Belgia	247,1	513,0	107,6	211,9	546,1	157,7
Dania	268,7	464,6	72,9	475,1	670,0	41,0
Rumunia	206,2	505,1	144,9	25,5	45,9	80,0
Austria	218,7	369,7	69,0	126,9	200,2	57,8
Szwecja	174,5	390,5	123,8	152,4	222,0	45,7
Łotwa	138,5	294,1	112,3	12,8	55,1	330,5
Litwa	416,7	522,4	25,4	127,5	222,6	74,6
Rosja	486,0	398,0	-18,1	46,8	179,0	282,5
Ukraina	422,2	297,5	-29,5	221,9	382,6	72,4
Białoruś	102,4	233,8	128,3	7,4	14,0	89,2
USA	197,5	362,5	83,5	120,0	314,6	162,2

Źródło: opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi (2008-2015) w 2015 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

Zarówno eksport, import, jak i saldo handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi uległy zwiększeniu w latach 2003-2015 (rys. 2). Eksport artykułów rolno-spożywczych wzrósł od 4,5 do 2,60 mld EUR (czyli wzrost o 524,4%). Import artykułów rolno-spożywczych w latach 2003-2015 wzrósł od 3,6 do 19,90 mld EUR (czyli wzrost o 416,7%), zaś saldo wzrosło z 0,5 do 7,7 mld EUR (czyli wzrost o 1440%). Dane te świadczą o rozwoju handlu zagranicznego oraz o coraz silniejszych powiązaniach polskiego sektora rolno-spożywczego z rynkami unijnymi. Wzrost eksportu wynika również z jego niskiego poziomu w początkowym okresie po integracji z UE (Juchniewicz, 2015).

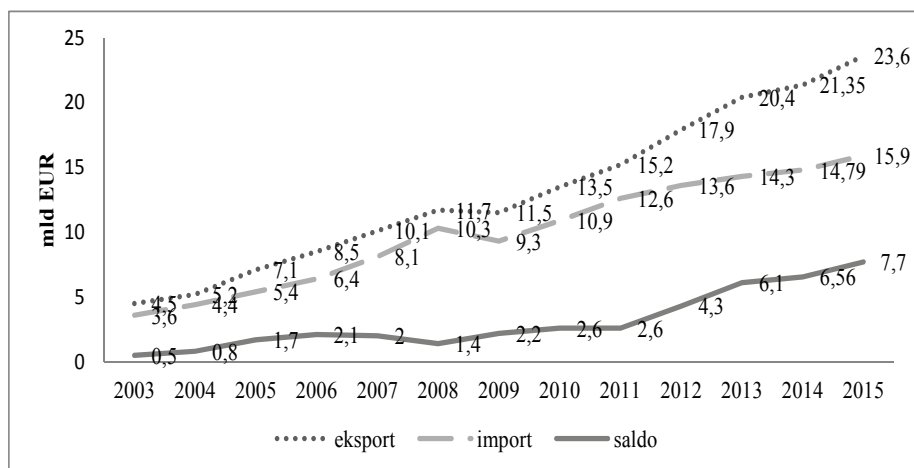
Zmiany w relacjach między eksportem i importem można przedstawić za pomocą wskaźnika pokrycia importu eksportem, który informuje o pozycji kraju jako eksportera i importera. Wahał się on dla Polski od 126 w 2005 r. do 100,3 w 2009 r. i 109 w roku 2011 (Krzemiński, 2012).

Polska i Węgry pozostają najsilniejszymi partnerami handlowymi Europy środkowo-wschodniej i konkurencja z tych krajów jest najsilniejsza (Pawlak i wsp., 2010). Głównym

powodem umacniania konkurencyjności przemysłu spożywczego są przewagi konkurencyjne mające swe źródło w przewagach cenowych (Juchniewicz, 2014).

Od 2004 roku zwiększa się udział Polski w światowym eksporcie oraz w eksporcie UE 13, co dowodzi umacniania pozycji eksportowej (Bułkowska, 2011). Integracja z UE spowodowała w Polsce efekt kreacji i przesunięcia handlu oraz tzw. „szok technologiczny”, którego skutki będą się jednak osłabiać w przyszłości (Ferreira Lopes i Neves Sequeira, 2014).

Poprawa handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi wskazuje na silne powiązania między branżą żywnościową a rynkami zagranicznymi. Zależności te widoczne są szczególnie po integracji Polski z krajami UE, kiedy to odnotowano dodatni bilans handlowy artykułami rolno-spożywczymi (Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi, 2012).

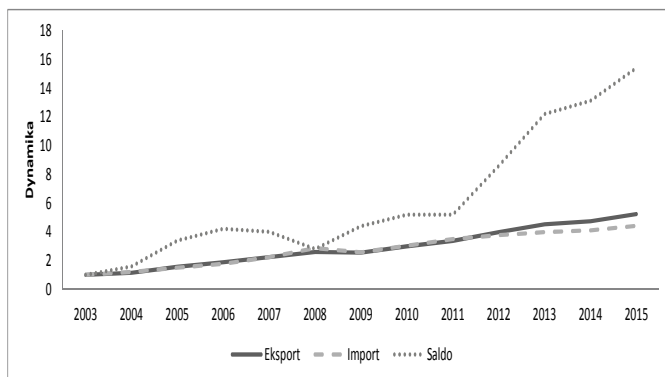

Rys. 2. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi ogółem (w mld EUR)

Fig. 2. Foreign trade of agri-food products in total (in mld EUR)

Źródło: Opracowania własne na podstawie Handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

Na rysunku 3 przedstawiono dynamikę handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi, z której wynika, że najszybszym tempem wzrostu charakteryzowało się saldo bilansu handlowego.

Rys. 3. Dynamika handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

Fig. 3. The dynamics of foreign trade of agri-food products

Źródło: Opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015

Struktura towarowa eksportu produktów rolno-spożywczych była zróżnicowana (tab. 2). Dominowały w niej produkty roślinne nad zwierzęcymi oraz produkty przetworzone nad nieprzetworzonymi (Kacperska, 2014). W strukturze eksportu w 2015 roku dominowały żywiec, mięso i przetwory (20%). Na drugiej pozycji znalazły się owoce, warzywa i przetwory z 13% udziałem w eksporcie i 16% w imporcie. Kolejna grupa to ziarna zbóż i przetwory, które stanowiły 13% w eksporcie i 7% w imporcie.

W latach 2007-2015 odnotowano wzrost udziału w strukturze towarowej eksportu następujących produktów: ziarna zbóż i przetwory (wzrost o 8,2 punktu procentowego), tytoń i wyroby tytoniowe (o 3,63 punktu procentowego), żywiec, mięso i przetwory (o 3 punktu procentowego) oraz alkohol, kawa, herbata i kakao (o 2,1 punktu procentowego).

Natomiast spadek udziału eksportu w strukturze towarowej w 2015 roku w porównaniu do 2007 odnotowano w przypadku następujących produktów: produkty mleczne (spadek o -4,7 punktu procentowego), owoce, warzywa i przetwory (-3,2 punktu procentowego) oraz cukier i wyroby cukiernicze (-0,3 punktu procentowego).

W strukturze towarowej handlu zagranicznego wzrost importu w latach 2007-2015 odnotowano dla: żywca, mięsa i przetworów (o 5,7 punktu procentowego), tytoniu i wyrobów tytoniowych (0,2 punktu procentowego), przetworów mlecznych (1,8 punktu procentowego), ryb i przetworów (0,9 punktu procentowego) oraz alkoholu, kawy, herbaty i kakao (2,1 punktu procentowego).

Tabela 2. Struktura towarowa handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi (w % wartości)

Table 2. The commodity structure of foreign trade in agricultural products (in % of value)

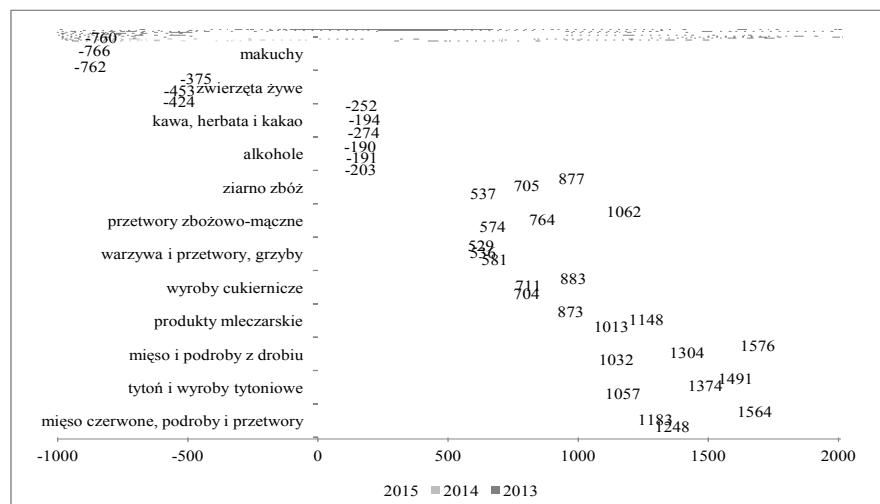
Artykuły		2007	2008	2009	2010	2011	2013	2014	2015	Wzrost, spadek p.p.
Żywiec, mięso i przetwory	Eksport	17,0	18,3	17,8	18,4	20,6	20	19	20	+3,0
	Import	7,3	10,7	12,6	11,7	10,6	15	14	13	+5,7
Owoce, warzywa i przetwory, soki	Eksport	16,2	16,0	13,5	13,5	12,6	16	14	13	-3,2
	Import	19,8	17,0	15,8	16,7	15,1	16	16	16	-3,8
Ziarna zbóż i przetwory	Eksport	4,8	4,8	7,0	4,8	5,5	10	12	13	+8,2
	Import	8,6	9,1	5,6	5,4	6,4	7	7	7	-1,6
Tytoń i wyroby tytoniowe	Eksport	5,4	6,2	9,4	9,8	8,5	8	9	9	+3,6
	Import	3,8	2,7	3,4	4,3	3,6	3	4	4	+0,2
Produkty mleczarskie	Eksport	11,7	10,9	8,1	9,5	9,0	8	9	7	-4,7
	Import	3,2	2,5	3,0	3,3	3,8	5	5	5	+1,8
Cukier i wyroby cukiernicze	Eksport	8,3	8,3	8,1	9,0	9,1	8	7	8	-0,3
	Import	4,6	4,8	5,5	4,9	5,4	6	5	6	+1,4
Ryby i przetwory	Eksport	7,0	6,5	7,4	7,8	7,5	7	7	6	-1,0
	Import	9,1	8,3	9,3	10,1	9,1	10	10	10	+0,9
Alkohol, kawa, herbata, kakao	Eksport	3,9	3,8	4,5	4,6	5,5	12	5	6	+0,4
	Import	10,6	10,0	11,3	10,9	11,7	15	10	11	+1,6
Nasiona roślin oleistych, tłuszcze roślinne	Eksport	4,3	3,9	3,8	3,5	3,3	4	4	4	-0,3
	Import	10,6	12,8	11,8	11,8	13,2	6	6	5	-5,6

Źródło: opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi (2008-2014) w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

W latach 2007-2015 spadek importu w strukturze towarowej handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi odnotowano w przypadku owoców, warzyw, przetworów i soków (-3,8 punktu procentowego), ziarna zbóż i przetworów (-1,6 punktu procentowego), nasion roślin oleistych, tłuszczu roślinnych (-3,4 punktu procentowego).

Ważnych informacji dostarcza analiza salda handlu zagranicznego Polski wybranymi produktami rolno-spożywczymi w latach 2013-2014. Ujemne saldo odnotowano w przypadku alkoholi, kawy, zwierząt żywych i makuch. Polskie zakłady przetwórcze wymagają jednolitego surowca do produkcji wędlin i przetworów mięsnych. Polscy producenci prosią przegrywają w tej konkurencji z silniejszymi producentami krajów Europy zachodniej, od których sprowadza się do wybranych gospodarstw całą obsadę zwierząt.

Najwyższe dodatnie saldo handlu zagranicznego odnotowano w przypadku mięsa czerwonego, podrobów i przetworów oraz tytoniu, wyrobów tytoniowych i mięsa i podrobów z drobiu. Produkty roślinne stanowią ponad połowę w eksporcie artykułów rolno-spożywczych. W imporcie udział produktów roślinnych wynosi około 66%.

Rys. 4. Saldo handlu zagranicznego Polski wybranymi produktami rolno-spożywczymi w latach 2013-2015 (w mln EUR)

Fig. 4. The balance of foreign trade of selected Polish agri-food products in 2013-2014 (in million EUR)

Źródło: opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

W celu zbadania dalszych zmian w handlu zagranicznym artykułami rolno-spożywczymi w pracy opracowano prognozę dla eksportu, importu i salda.

Tabela 3. Prognoza eksportu, importu oraz salda handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi (mld EUR)

Table 3. Prognosis of exports, imports and balance of trade of agri-food products (mld EUR)

Rok	Ekspert	Błąd	Import	Błąd	Saldo	Błąd
2016	25,19	1,100	16,20	1,085	8,99	1,000
2017	27,21	1,371	16,86	1,297	10,35	1,292
2018	29,30	1,612	17,48	1,461	11,82	1,576
2019	31,46	1,836	18,06	1,595	13,40	1,864

Źródło: opracowania własne na podstawie Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi (2008-2014) w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego 2015.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że eksport artykułów rolno-pożywczych będzie się rozwijać. Eksport wzrośnie z 25,19 mld EUR w 2015 roku do 31,46 mld EUR w roku 2019. Import natomiast wzrośnie z 16,20 mld EUR do 18,06 mld EUR w analogicznym okresie. W konsekwencji nastąpi wzrost dodatniego salda handlu zagranicznego do 13,40 mld EUR w roku 2019.

Podsumowanie i wnioski

Handel artykułami rolno-spożywczymi po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej uległ poprawie. Saldo handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi wzrosło od 0,5 mld EUR w 2004 roku do 7,70 mld EUR w roku 2015 (czyli wzrost o 1440%).

W strukturze towarowej handlu międzynarodowego dominuje żywiec, mięso i przetwory (20% w eksporcie w 2015 roku), owoce, warzywa i przetwory (13% w eksporcie), ziarna zbóż i przetwory (13% w eksporcie), tytoń i wyroby tytoniowe (9%) oraz produkty mleczarskie (7% w eksporcie). Stan taki świadczy o ważnym znaczeniu handlu zagranicznego dla kształtowania się koniunktury na najważniejszych krajowych rynkach rolnych w Polsce.

Głównym partnerem w handlu artykułami rolno-spożywczymi w eksporcie są kraje UE, głównie Niemcy, Wielka Brytania, Czechy i Francja. W 2015 roku eksport do Niemiec stanowił 22,5%, do Wielkiej Brytanii 8,5%, do Czech 6,8%, a do Francji 6,3% wartości całego eksportu rolno-spożywczego. Wynik ten wskazuje na potrzebę dalszej troski o jakość artykułów rolno-spożywczych aby lepiej spełniały wymagania Jednolitego Rynku i utrzymywały wysokie wartości sprzedaży.

Najważniejszymi partnerami w imporcie artykułów rolno-spożywczych są również kraje UE. W 2015 roku import z Niemiec stanowił 22% całego importu artykułów rolno-spożywczych. Ponadto w 2015 roku sprowadzono do Polski oprócz Niemiec najwięcej artykułów rolno-spożywczych z Holandii o wartości 1,027 mld EUR i Hiszpanii o wartości 827 mln EUR.

Z roku na rok rośnie wymiana handlowa z krajami trzecimi, a maleje z WNP. Powodem spadku wymiany z WNP są embarga nałożone przez Rosję na unijne produkty rolno-spożywcze. W latach 2013-2015 eksport do Federacji Rosyjskiej uległ zmniejszeniu z 1252,2 mln EUR do 398 mln EUR, czyli ponad 68%. Federacja Rosyjska to rynek duży oraz położony blisko ale trudny z wielu powodów.

Z opracowanej prognozy wynika, że eksport, import oraz saldo bilansu handlowego artykułów rolno-spożywczych będzie w przyszłości rosło. Oznacza to dalszą poprawę koniunktury dla przemysłu spożywczego. Jednak dalszy wzrost i rozwój handlu będzie uzależniony nie tylko od sytuacji panującej na Jednolitym Rynku ale i rozwoju rynków pozaunijnych.

Literatura

- Ambroziak, L. (2009). Analiza zmian w handlu artykułami rolno-spożywczymi nowych państw członkowskich po akcesji do Unii Europejskiej. Monografie 130. Wydawnictwo IERiGŻ-PIB w Warszawie.
- Barteczko, K., Przystupa, J. (2006). Czynniki określające zmiany strumieni handlu zagranicznego Polski i ekonometryczna prognoza obrotów na lata 2007-2009. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa.
- Bułkowska, M. (2011). Handel światowy artykułami rolno-spożywczymi w latach 2000-2009, miejsce nowych państw członkowskich UE. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie Problemy Rolnictwa Światowego* T. 11 (26), 48-55.
- Bórawski, P. (2015). Tendencje w handlu zagranicznym polskiego sektora mleczarskiego. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego* 15(30), z. 1, 7-20.
- Bórawski, P., Grzybowska-Brzezińska, M., Dunn, J. W., Stefanou, S. E. (2015). Factors shaping agri-food product trade in Poland. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. Vol. 63, no 4, 1221-1228.

- Ferreira Lopes, A., Neves Sequeira, T. (2014). The dynamics of the trade balance and the terms of trade in central and eastern European Countries. *Acta Oeconomica* Vol. 64(1), 51-71.
- Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi stan i perspektywy (2011). Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie.
- Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi (2008-2014) w 2014 roku z uwzględnieniem eksportu głównych grup towarowych. Agencja Rynku Rolnego (2015).
- Juchniewicz, M. (2014). Tendencje zmian międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego państw Unii Europejskiej. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* t. 101, z. 1, 31-40.
- Kacperska, E. M. (2014). Zmiany w polskim handlu zagranicznym artykułami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej. *Przegląd Zachodniopomorski. Rocznik XXIX (LVIII)*, z. 3, vol.2, 37-48.
- Kacperska, E. M. (2015). Handel artykułami rolno-spożywczymi pomiędzy Polską a Rosją w latach 2004-2013. *Roczniki Naukowe SERiA* T. XVI, z. 6, 196-201.
- Kita, K. (2013). Konkurencyjność polskiego sektora rolno-spożywczego w handlu z Mercosur. *Studia Ekonomiczne* 170, 239-252.
- Krzemiński, M. (2012). Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi z wybranymi krajami UE-15 w latach 2005-2011. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego* 12(27), z. 4, 87-96.
- Krzyżanowski, J. T. (2006). Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi ze wschodem (Europa Wschodnia, kraje bliskiego wschodu) – Bariery dla eksportu. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego* t. 15, 293-300.
- Marks-Bielska, R., Lizińska, W., Serocka, I. (2015). Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi i jego przewaga komparatywne w latach 2008-2013. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 4(38), 757-767.
- Mucha-Leszko, B. (2014). Globalna czy regionalna liberalizacja handlu międzynarodowego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka* nr 8, 143-154.
- Nacewska-Twardowska, A. (2014). Zmiany w wymianie handlowej Polski produktami rolno-spożywczymi z krajami pozaunijnymi. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie Problemy Rolnictwa Światowego*, T. 15(30), z. 2, 139-148.
- Pawlak, K. (2014). Zmiany w polskim handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie Problemy Rolnictwa Światowego* 14(29), 170-183.
- Pawlak, K., Kołodziejczak, M., Kołodziejczak, W. (2010). Konkurencyjność sektora rolno-spożywczego nowych krajów członkowskich UE w handlu wewnątrzspółnotowym. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1(322), 126-142.
- Pawlewicz, A., Szamrowski, P. (2014). Funkcjonowanie i rozwój rynku ekologicznych surowców żywnościowych w nowej perspektywie finansowej w latach 2014-2020. *Wies i Rolnictwo* 3(164), 175-188.
- Poczta, W., Pawlak, K. (2008). Liberalizacja światowego handlu rolnego a możliwości rozwoju polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 3, 3-18.
- Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi 2012. Biuletyn Informacyjny 4/2015. Agencja Rynku Rolnego.
- Polski handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w 2015 roku. Agencja Rynku Rolnego. Biuro Analiz i Programowania, Warszawa 2016.
- Sapa, A. (2014). Handel rolno-żywnościowy regionalnych ugrupowań integracyjnych. PWN, Warszawa.
- Soczewka, I., Ginter, A. (2013). Handel międzynarodowy artykułami rolno-spożywczymi w Polsce w latach 2007-2011. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2(28), 225-234.
- Stańko, S., Miśkiewicz, A. (2014). Tendencje w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi w Polsce w latach 1995-2013. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* T. 101, z. 1, 41-52.
- Stefański, R. (2006). Wpływ kursu walutowego na dynamikę polskiej wymiany towarowej z głównymi partnerami handlowymi. *Ekonomia i Prawo* 2, 381-398.
- Szczepaniak, I. (2014). Konkurencyjność polskiego przemysłu spożywczego na rynku krajowym i międzynarodowym wybrane elementy. *Roczniki Naukowe SERiA* XVI(4), 281-287.
- Szczepaniak, I. (2007). Konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego po wejściu do Unii Europejskiej [w:] Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE. Raport PW nr 57, IERiGŻ-PIB Warszawa, 30-40.
- Szymanowski, W. (2009). Wpływ procesów globalizacyjnych na kierunki rozwoju form handlu żywnością w Polsce. *Wies i Rolnictwo* 4/145, 83-96.